

як панацею від фінансових проблем пенсійної системи, воно має доповнюватись заходами з детінізації економіки, стимулюванням підприємницької діяльності громадян, розширення зайнятості.

Перспективним напрямом подальший наукових досліджень є питання розвитку професійних пенсійних фондів, діяльність яких повинна бути спрямована на формування фінансових ресурсів для виплати пенсій громадянам, які працюють у шкідливих умовах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гнибіденко І. Наукові підходи до реформування пенсійної системи в Україні та країнах ЄС / І. Гнибіденко, А. Непокульчицький // Проблеми науки. – 2006. № 4. – С. 30–37.
2. Зеленко В. Сучасні пенсійні системи країн пострадянського простору і досвід України: пенсійні системи країн СНД і України / В. Зеленко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 159–166.
3. Петрушка О. Досвід реформування пенсійних систем закордонних країн та його використання в Україні / О. Петрушка, Ю. Баніт // Наука й економіка. – 2015. № 1 (37). – С. 19–27.
4. Рудик В. Розвиток системи пенсійного забезпечення в західноєвропейських країнах / В. Рудик // Економіка України. – 2011. – № 10. – С. 72–78.
5. Сазонець І. Фінансовий механізм пенсійної системи України в умовах трансформації світової економіки: [монографія] / І. Сазонець. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. – 396 с.
6. В Польше собираются снизить пенсионный возраст в середине 2016 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://world.lb.ua/news/2015/12/10/323175_polshe_sobirayutsya_snizit.html.
7. Антропов В. Социальная рыночная экономика: путь Германии / В. Антропов. М.: Экономика, 2003. – 223 с.
8. Світовий досвід у реформуванні пенсійних систем: Програма розвитку фінансового сектора (USAID/FINREP-II). – К., 2014. – Вип. 5.
9. Біла С. Реформування інституту пенсійного забезпечення: досвід країн ЄС / С. Біла // Історія народного господарства та економічної думки України: збірник наукових праць. – К., 2009. – Ч. 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://info-library.com.ua/books-text-10874.html>.
10. Немецкая пенсия – это хорошо, а хорошая пенсия – еще лучше [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://facenews.ua/news/2016/316585>.
11. Серегина Е. Пенсионная реформа Великобритании 2016 года / Е. Серегина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk-manual.co.uk/pension-reforms-2016-in-great-britain>.
12. Яшник Г. Закордонний досвід реформування системи пенсійного забезпечення / Г. Яшник // Державне управління: теорія та практика. – 2011. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Yashnyk.pdf>.
13. Власть объясняет: что было и что стало с пенсионной системой Казахстана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vlast.kz/jekonomika/vlast_objasnjaet_что_bylo_i_что_stalo_s_pensionnoj_sistemoj_kazahstana-10403.html.
14. О пенсионном обеспечении в Республике Казахстан: Закон Республики Казахстан от 21 июня 2013 года № 105-V ЗРК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://grossbuh.kz/information/show/id/415.html>.

УДК 336.1

Труфен А.О.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту*

*Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

ВІДКРИТІСТЬ І ПРОЗОРИСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

У статті охарактеризовано та проаналізовано відкритість та прозорість місцевих бюджетів в Україні. Вказано на дискусії, які тривають серед науковців з приводу теоретичних і практичних питань, пов'язаних із відкритістю і прозорістю органів державної влади та місцевого самоврядування; законодавчо-нормативну базу забезпечення прозорості бюджету. Досліджено те, що бюджети територіальних органів влади України не є прозорими і відкритими для громадян; чинники довіри громадян до органів публічної влади; важливою для України є реалізація концепції «Електронного уряду».

Ключові слова: місцеві бюджети, відкритість, прозорість, «електронний уряд», засоби масової інформації, публічна влада.

Труфен А.О. ОТКРЫТОСТЬ И ПРОЗРАЧНОСТЬ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ

В статье охарактеризованы и проанализированы открытость и прозрачность местных бюджетов в Украине. Указано на дискуссии, которые продолжают среди ученых по поводу теоретических и практических вопросов, связанных с открытостью и прозрачностью органов государственной власти и местного самоуправления; законодательно-нормативную базу обеспечения прозрачности бюджета. Исследованы то, что бюджеты территориальных органов власти Украины не являются прозрачными и открытыми для граждан; факторы доверия граждан к органам публичной власти; важной для Украины является реализация концепции «Электронного правительства».

Ключевые слова: местные бюджеты, открытость, прозрачность, «электронное правительство», средства массовой информации, публичная власть.

Trufen A.O. PUBLICITY AND TRANSPARENCY OF LOCAL BUDGETS

The article describes and analyses the openness and transparency of local budgets in Ukraine. Specified on discussions ongoing among scientists about the theoretical and practical issues related to the openness and transparency of state and local governments; legislative and regulatory framework of providing transparency of the budget. Investigated that budgets of territorial authorities Ukraine are not transparent and open to the public; factors of public confidence in public authorities; realization of a concept of "electronic government" is essential for Ukraine.

Keywords: local budgets, openness, transparency, "electronic government", media, public authorities.

Постановка проблеми. Відкритість і прозорість місцевих бюджетів – головна умова запровадження нового типу взаємовідносин між громадянами та органами влади місцевого самоврядування. На даний час участь громадян в управлінні державними справами, а особливо в місцевому самоврядуванні недостатньо відповідають сучасним потребам і не вирішують багатьох проблем, які з ними пов'язані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань та проблем місцевих бюджетів займаються такі українські та іноземні вчені, як Вагнер А., Рау Д., Лебедєв В.А., Озеров І.Х., Сіринов М.А., Твердохлебов В.М., Боголіб Т.М., Василик О.Д., Кравченко В.І., Савлук М.І., Поляк Г.Б., Чижов К.Я., Павлова Л.П., Гальчинський А.С., Геєць В.М., Даниленко А.І., Єпіфанов А.О., Заруба О.Д., Сазонець І.Л., Лукінов І.І., Мороз А.М., Москаленко В.П., Сало І.В., Дяченко В.П., Луїна І.О. та ряд інших.

Постановка завдання. На сьогоднішній день, дослідження відкритості та прозорості місцевих бюджетів є досить актуальним, адже суспільство завжди проявляє інтерес до належного фінансового забезпечення, від якого залежить соціально-економічний розвиток міста, оскільки місцевий бюджет – головний документ, який показує діяльність владного органу і те, наскільки він задовольняє потреби населення у послугах.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні в Україні немає закону, який би повною мірою регламентував відкритість і прозорість у діяльності органів публічної влади, але про відсутність будь-яких правових норм не йдеться. Так, у законах України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 4) [1] та «Про місцеві державні адміністрації» (ст. 3) [2] серед основних принципів діяльності вказано лише принцип гласності.

Таким чином, прозорість і відкритість у діяльності органів місцевого самоврядування є стратегічним пріоритетом та принципами державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, проте формально юридично не є принципами місцевого самоврядування, оскільки «гласність» та «прозорість і відкритість» не є тотожними поняттями і змістовно не збігаються між собою.

Серед науковців тривають дискусії навколо теоретичних і практичних питань, пов'язаних із відкритістю і прозорістю органів державної влади та місцевого самоврядування. Розходження у використанні концепції щодо відкритості і прозорості сигналізує про відхилення від загального розуміння цих визначень, іншими словами – про концептуальне розтягнення. До речі, за словами відомого політолога Д. Сарторі, концептуальне розтягнення поступово знищує здатність слова до комунікації в аналітично корисний спосіб [3, с. 1039].

Хоча єдиного підходу щодо тлумачення термінів «прозорість», «відкритість» досі не вироблено, зазвичай принцип відкритості місцевого самоврядування розглядають у тісному взаємозв'язку з принципом прозорості [4].

Вітчизняний дослідник А. Буханевич [5] у своїй праці «Забезпечення принципів відкритості та прозорості при налагодженні діалогу між владою та громадськістю» визначає відкритість як необхідний складовий елемент прозорості влади.

На його думку, відкритість насамперед характеризує зрозумілість цілей влади та функцій для громадян, а відповідно до цього її функціональною можливістю – реалізацію інтересів громадян та їх вплив на

неї. Відкритість розкрито як певну форму доступу до інформації про діяльність місцевої влади, процедури прийняття та виконання державно-управлінських рішень, а також можливість впливу на діяльність органів публічної влади – змогу використовувати та змінювати те, до чого існує доступ.

За іншими тлумаченнями, прозоре управління за своєю суттю означає «відкритість системи управління на основі чітких процесів і процедур, безпешконого доступу громадян до публічної інформації (стимулювання), етичного розуміння процесу обміну інформацією, що врешті-решт забезпечує підзвітність (відповідальність) діяльності посадових осіб та організацій, які працюють з ресурсами чи обіймають державні посади» [6]. Згідно з мовним посібником боротьби з корупцією неурядової громадської організації Transparency International, «прозорість – це характеристика урядів, компаній, організацій та індивідуумів бути відкритими у зрозумілій демонстрації інформаційних правил, планів, процесів та дій» [7]. Також прозорість – це відкритість політичних намірів, розробки та реалізації політики, що є ключовим елементом ефективного управління [8]; прозорість – це відкритий уряд та організації [9, с. 300]. Отже, прозорість найчастіше розглядають як особливість ефективного управління та основну передумову відповідальності публічної влади перед громадянами.

Досить цікавий погляд на сутність відкритості та прозорості наведений у праці Г. Міченер і К. Берш «Концептуалізація якості прозорості»: гласність, яка означає відкритість і максимальну публічність, значно збільшила популярність концепції прозорості і є її грубим еквівалентом. Доступна інформація є головним будівельним матеріалом демократій; прозорість розсіює непрозорість – перший притулок корупції, неефективності та некомпетентності. На їх думку, прозорість є розмитою концепцією, до якої необхідно ставитися з певним ступенем точності [10].

На сьогодні, місцеві бюджети не стимулюють розвиток громад і не задовольняють потреби населення у послугах. Місцеві органи влади не мають достатньо коштів для надання високоякісних послуг мешканцям громади. Місцеві бюджети, які мають бути інструментом позитивного розвитку, нині є формальними документами, які місцева влада використовує для демонстрації своєї бідності і неможливості задовольняти життєво важливі потреби населення. У зв'язку з цим виникає питання щодо наповнення місцевих бюджетів, їх відповідності потребам населення. І зробити це необхідно в нинішніх умовах, тобто не очікуючи змін у національному законодавстві та податковій політиці.

Одна з проблем у цьому зв'язку – це закритість бюджетного процесу від населення. Бюджети територіальних органів влади України не є прозорими і відкритими для громадян. Люди не беруть участі в обговоренні питань видатків місцевих бюджетів. І в цьому полягає проблема стосунків між громадою та обраних нею представників місцевої влади.

Ще одне складне питання – це відсутність у місцевих бюджетах так званих критеріїв виконання або критеріїв результативності, які показують кількість і якість послуг, тобто деталізують рівень послуг, які органи влади надають населенню, чи планують надавати.

Участь громадян в управлінні та плануванні бюджетного процесу як на державному, так і на місцевому рівні визначена конституційним правом, і щоб скористатися цим правом, потрібно володіти

достовірною інформацією. Наявність умов для отримання такої інформації гарантує можливість забезпечення громадського контролю за діяльністю органів влади [11].

Право громадян на отримання інформації зазначено в Бюджетному кодексі України. Зокрема, стаття 28 «Доступність інформації про бюджет» зазначає, що «органи місцевого самоврядування забезпечують публікацію інформації про місцеві бюджети, в тому числі рішень про місцеві бюджети та періодичних звітів про їх виконання. Рішення про місцевий бюджет повинно бути оприлюднене не пізніше десяти днів з дня його прийняття» [12, ст. 28].

В Україні також існує законодавчо-нормативна база забезпечення прозорості бюджету та залучення громадян до бюджетного процесу. Вона представлена такими актами:

- Конституція України (ст. 34; 95; 97) [13];
- Бюджетний кодекс України (ст. 7; 28) [12];
- Закон України «Про інформацію» № 2657-ХІІ від 02.10.1992 р.;

- Закон України «Про місцеве самоврядування» № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. (ст. 3; 13; 42) [14];

- Указ Президента України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» №1276 від 15.09.2005 р. [15];

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади» №1302 від 29.08.2002 р. [16];

- інші.

Зокрема, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [1] дає визначення і конкретизує методи залучення громадськості, зазначаючи: «Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад». Ст. 9-13 цього закону проголошують форми безпосередньої участі громадян через ініціювання і реалізацію місцевих ініціатив, збори громадян та громадські слухання [1].

Одним із основних питань місцевого самоврядування, де необхідно залучати громадськість, є питання формування бюджету. Залежно від того, як формується бюджет самоврядної одиниці, яким є контроль за виконанням бюджету, можна говорити про те, наскільки повноцінною є система самоврядування.

«Прозорий бюджет» – комплекс методично описаних дій, які дозволяють фахівцям здійснювати суспільну участь в бюджетному процесі з метою підвищення ефективності бюджетного процесу і досягненні кращого соціального ефекту. Соціальна технологія «Прозорий бюджет», як комплексна технологія включає в себе основні і забезпечуючі технології:

1. Основні: технологія оцінки і аналізу прозорості бюджету і бюджетного процесу; технологія прикладного бюджетного аналізу; технологія суспільної участі.

2. Забезпечуючі: освітні технології; технології внесення законодавчих ініціатив, що розширюють можливість суспільної участі в бюджетному процесі.

Таке розділення обумовлене певними обставинами: щоб реалізувалася суспільна участь, громадськість повинна володіти знаннями з конкретних соціальних проблем, рішення яких передбачене за рахунок бюджетного фінансування. Для цього необхідно впроваджувати прикладний бюджетний аналіз, який можливий, лише в тому випадку коли бюджетний процес прозорий, бюджетна інформація доступна для некомерційних організацій та експер-

тів. Тому соціальна технологія «Прозорий бюджет» реалізується лише тоді, коли мають місце всі тісно взаємозв'язані між собою основні технології [17]. На сьогоднішній день в Україні доцільно розробити автоматизовану систему «Прозорий бюджет», що буде спрямована на вирішення завдань підвищення відкритості та доступності для громадян та надання інформації про діяльність органів регіональної влади.

До переваг автоматизованої системи «Прозорий бюджет» можна віднести: конвеєр обробки документів, робота з єдиною базою даних, інтеграція з зовнішнім програмним забезпеченням, підтримка схем виконання бюджету за видатками, автоматизоване ведення бухгалтерського обліку, аналітичні звіти, консолідація регламентної та управлінської звітності, моніторинг потреб, дистанційна доставка документів, електронний підпис як інструмент побудови юридично значущого електронного документообігу, модульний принцип [18].

Важливою для України є реалізація концепції «Електронного уряду», яка передбачає використання інформаційних і комунікативних технологій. Система електронного урядування сприяє підвищенню ефективності функціонування органів публічної влади, економічності уряду, створює умови для відкритої і прозорої роботи органів влади та контролю над ними. Електронний уряд надасть доступ до урядової інформації в режимі он-лайн для всіх громадян, у будь-який час, незалежно від того, де вони перебувають. Виняток становитимуть лише ті люди, які не мають навичок користування та доступу до Інтернету.

Велике значення на формування громадської думки та діяльність владних структур, на визначення сьогоденних пріоритетів і розвиток публічної політики мають засоби масової інформації (ЗМІ). Тому органи влади через ЗМІ повинні пропагувати, аргументувати та роз'яснювати прийняті рішення для усвідомлення їх суспільством, а також викривати негативні аспекти діяльності органів влади, бути своєрідним центром збору та обробки пропозицій громадян. Щоб мати суспільну підтримку, органи публічної влади повинні бути зацікавленими в ефективній взаємодії зі ЗМІ для формування позитивного іміджу владних органів.

Однак останнім часом, спостерігається тенденція використання ЗМІ деякими політичними партіями, блоками тощо з метою реалізації власних інтересів. Подається інформація, здебільшого суб'єктивна, одностороння, через яку формується вигідна тій чи іншій політичній силі суспільна думка. Часто під впливом ЗМІ людина приймає внутрішньо невмотивовані, а іноді навіть шкідливі для себе рішення. Це створює загрозу збереження стабільності і злагоди в суспільстві [19].

Інформація про діяльність органів публічної влади може отримуватись ЗМІ від цих органів безпосередньо та через їх інформаційні служби. Згідно із Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [20] ст. 2, ч. 1, ЗМІ можуть проводити власні дослідження і аналіз діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, давати їй оцінку, коментувати. У ст. 1, ст. 6, ч. 1 цього Закону надається перелік основних функцій інформаційних служб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а саме вони: виконують інформаційно-аналітичні функції та забезпечують зв'язки із засобами масової інформа-

ції; збирають, аналізують, обробляють та оперативно надають інформацію про діяльність цих органів у повному обсязі засобом масової інформації, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю» [21].

У тому ж Законі у ст. 6 вказується, що для висвітлення діяльності органів публічної влади їхні інформаційні служби мають право використовувати такі форми підготовки та оприлюднення інформації: випуск і поширення бюлетенів, прес-релізів, оглядів, інформаційних збірників, експрес-інформації тощо; проведення прес-конференцій, брифінгів, організація інтерв'ю з керівниками органів для працівників вітчизняних і зарубіжних ЗМІ; підготовка і проведення теле- і радіопередач; забезпечення публікацій (виступів) у ЗМІ керівників або інших відповідальних працівників органів; створення архівів інформації про діяльність органів; інші форми поширення офіційної інформації, що не суперечать законодавству України.

Згідно із Законом України «Про інформацію» (ст. 21) [14], доступ до відкритої інформації про діяльність органів влади та місцевого самоврядування здійснюється через: 1) систематичну публікацію в офіційних друкованих виданнях органів державної влади та органів місцевого самоврядування (відомості, бюлетені, збірники, інформаційні листки: «Урядовий кур'єр» – офіційне видання Кабінету Міністрів України; «Офіційний вісник», «Відомості Верховної Ради»; «Голос України» – офіційні видання Верховної Ради України); 2) поширення засобами масової комунікації: ЗМІ органів державної влади чи органів місцевого самоврядування; недержавними ЗМІ; інформагентствами України; Інтернет (веб-сайти органів влади) – є джерелом вичерпної інформації про роботу органів публічної влади, надає можливість для спілкування чиновників з громадськістю; 3) безпосереднє консультування та надання зацікавленим громадянам, державним органам та юридичним особам відомостей за зверненнями (запитами); 4) оголошення інформації під час виступів посадових осіб; 5) надання можливості ознайомлення з архівними матеріалами.

Таким чином, для забезпечення взаємної відповідальності за вирішення важливих питань необхідно вдосконалювати взаємодію органів влади зі ЗМІ та громадськими організаціями в питаннях забезпечення громадськості достовірною і всебічною інформацією про діяльність органів публічної влади та налагоджувати постійний зворотній зв'язок між ними.

Важливими чинниками довіри громадян до органів публічної влади і їх співпраці є: відкритість діяльності цих органів та безпосереднє спілкування посадових осіб з різними соціальними групами мешканців; не просто інформування населення про свою роботу, але й пояснення, обґрунтування, залучення громадськості до обговорення діяльності органів влади та вирішення суспільних проблем; оперативність, достовірність, надійність інформації; введення таких технологій прозорості роботи, котрі дали б змогу контролювати владу, легко і доступно отримувати громадянам потрібну інформацію; врахування громадської думки у процесі підготовки і прийняття рішень з важливих питань суспільно-політичного та соціально-економічного життя; вільне і об'єктивне висвітлення роботи у засобах масової інформації тощо [19].

Висновки з проведеного дослідження. Представники влади на місцевому рівні повинні працювати більш активно і продуктивно, шукати додаткові дже-

рела доходів в місцевий бюджет, не боятися інновацій, а існуючі кошти розподіляти більш ефективно, на дійсно важливі напрями з урахуванням громадської думки. Створення відкритої влади нині є важливим завданням для багатьох країн, але кожна країна досягає цієї мети задля різних цілей: боротьби з корупцією та вдосконалення підзвітності; для посилення взаємодії та партнерства уряду з організаціями громадянського суспільства; щоб зробити владу доступнішою й зрозумілішою для громадян з метою покращання надання послуг. Але основна мета відкритості влади – зміцнення довіри громадськості до органів влади як необхідної передумови ефективної державної політики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс]: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
2. Про місцеві державні адміністрації [Електронний ресурс]: Закон України № 586-XIV від 09.04.1999 р. (зі змінами). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14/page3>.
3. Sartori G. Concept Misformation in Comparative Politics / G. Sartori // The American Political Science Review [Text]. – 1970. – № 64 (4). – P. 1033-1053.
4. Тимошенко Н. Співвідношення принципів відкритості та прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування: «сіамські близнюки» чи узгоджена пара? [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_44/fail/ch_1/17.pdf.
5. Буханевич А.І. Забезпечення принципів відкритості та прозорості при
6. налагодженні діалогу між владою та громадськістю / А.І. Буханевич // Державне управління: удосконалення та розвиток [Електронний ресурс]: ел. наук. фах. вид. – 2010. – № 3. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=133>.
7. Darrell M. West. State and Federal Electronic Government in the United States [Electronic resource] / Darrell M. West. – Access mode: http://www.brookings.edu/~media/events/2009/6/17-public-sector-tech/0826_egovernment_west.pdf.
8. Transparency International. The Anti-Corruption Plain Language Guide [Electronic resource]. – Access mode : http://tischool.it/wp-content/uploads/2011/02/TI_Plain_Language_Guide_280709.pdf.
9. Budgetary procedures and budget management at local authority level // Council of Europe Publishing [Electronic resource]. – 2002. – December. – Access mode: <http://book.coe.int>.
10. Ball Carolyn. What is Transparency / Ball Carolyn // Public Integrity [Text]. – № 11 (4). – P. 293-307.
11. Michener G. Conceptualizing the Quality of Transparency / G. Michener, K. Bersch // Public Administration Research and Theory [Electronic resource]. – 2011. – July. – Access mode: <http://transparentar.org/wp-content/uploads/2011/09/Michener-Bersch-Transparency.pdf>.
12. Луценко І.О. Забезпечення прозорості формування місцевих бюджетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Чернігівський науковий часопис. Серія 1: Економіка і управління. – 2015. – № 1. – С. 66-70. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chnch_ekon_2015_1_11.
13. Бюджетний кодекс України: закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
14. Конституція України [Електронний ресурс]: Прийнята 28.06.1996 р. // Режим доступу: www.rada.gov.ua.
15. Про інформацію [Електронний ресурс]: Закон України № 2657-XII від 02.10.1992 р. // Режим доступу: www.rada.gov.ua.
16. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики [Електронний ресурс]: Указ Президента України №1276 від 15.09.2005 р. // Режим доступу: www.rada.gov.ua.
17. Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України № 1302 від 29.08.2002 р. // Режим доступу: www.rada.gov.ua.

18. Цюцюра М.І. Соціальна технологія «прозорий бюджет» як інновація / М.І. Цюцюра, Д.А.Харитонов, Г.О.Цюцюра // Управління проектами. – 2011. – №6. – С.84-89.
19. Открытый бюджет [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bftcom.com/products/government/open-budget>.
20. Мінаєва І.М. Відкритість і прозорість діяльності органів публічної влади [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2008-4/doc/3/23.pdf>.
21. Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23 вересня 1997 р. № 539/97 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/539/97-вр>.
22. Закон України «Про державну таємницю» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.

УДК 336.71:334.758

Шульга К.Д.

*аспірант кафедри менеджменту банківської діяльності
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВ

Стаття присвячена дослідженню основних мотивів процесу злиття та поглинання на міжнародному банківському ринку. Виявлено основні проблеми, з якими зіштовхуються банківські установи в процесі злиття чи поглинання, систематизовано можливі наслідки для банківського ринку. Проаналізовано та визначено напрями застосування кращого міжнародного досвіду українськими банківськими установами.

Ключові слова: злиття, поглинання, банки, міжнародний ринок, мотиви та наслідки.

Шульга К.Д. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ КОНСОЛИДАЦИИ БАНКОВ

Статья посвящена выделению основных мотивов процесса слияния и поглощения на международном банковском рынке. Определены основные проблемы, с которыми сталкиваются банковские учреждения в процессах слияния и поглощения, а также основные последствия. Проанализирована возможность применения опыта иностранных банков украинскими банковскими учреждениями.

Ключевые слова: слияние, поглощение, банки, международный рынок, основные последствия.

Shulga K.D. INTERNATIONAL EXPERIENCE OF BANK CONSOLIDATION

The article is devoted to the release of the main reasons for mergers and acquisitions in the international banking market. Main problems with which banks can face during the process of mergers and acquisitions are determined along with major consequences. The possibility to use the experience of foreign banks by Ukrainian banks is analyzed.

Keywords: mergers, acquisitions, banks, international market, main consequences.

Постановка проблеми. Аналіз консолідаційних процесів банків різних країн свідчить про необхідність використання в діяльності банку інструментарію стратегічного планування як на рівні банку в цілому, так і відносно кожної угоди реорганізації банку. Використання доктрин консолідації міжнародних банків для реструктуризації банків України неможливе внаслідок низки причин як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, але вивчення світового досвіду дасть можливість уникнути або мінімізувати ризики та потенційні збитки.

Аналіз основних джерел і публікацій. Багато досліджень закордонних учених присвячено процесу злиття та поглинання, серед яких можемо відмітити Д. Памфіліс, І. Гідді, М. Еванс, П. Гохан та інших. Більшість наукових праць присвячена визначенню основних мотивів та цілей консолідації, розкриттю основних проблем, з якими зіштовхуються банки в процесі злиття й поглинання. Однак злиття й поглинання в банківському секторі мають свої особливості, а вивчення специфіки цих процесів може стати цінним досвідом для вітчизняних банків.

Метою статті є визначення основних мотивів та цілей консолідації банків на міжнародному ринку, виокремлення основних проблем та тенденцій на міжнародному ринку процесу злиття та поглинання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Консолідація капіталу відіграє важливу роль у банківському секторі, який є засобом реструктуризації,

контролю та розвитку. Останніми роками спостерігається стрімка тенденція консолідації банків як на українському, так і на міжнародному ринку. Існує низка причин, які стають рушійними для таких процесів: від проблем в самому банку до проблемами в банківському секторі в цілому. Деякі банки на етапі зрілості, коли не мають перспектив подальшого розвитку, використовують стратегію консолідації шляхом злиття чи поглинання для забезпечення подальшого розвитку банку та диверсифікації ризиків.

Процес консолідації банків набув значного розвитку в міжнародній практиці за останні десять років. Це сприяє розвитку структури банківського сектора, створенню філій, розширенню спектра банківських послуг. У світовій практиці під злиттям розуміють створення єдиної економічної структури шляхом об'єднання декількох суб'єктів господарювання, що на цей момент діють. При цьому акціонери зберігають свої права на акції, але вже новоствореного підприємства. Поглинання ж за своєю сутністю є більш агресивною формою, що передбачає повне припинення існування однієї зі структур і приєднання її до іншої, яка вже існує. Це супроводжується викупом контрольного пакету акцій, таким чином акціонери компанії, що поглинається, втрачають свої корпоративні права. В іноземній літературі ці категорії описують визначенням M&A – mergers and acquisitions (з англ. злиття та поглинання), розбіжності між якими з часом стають все менше помітними [1].